

SASHI NA 6

LABARU MASU BIRGEWA WA 'DANDA SUKA SAMI KARFAFAWA DAGA DABARU

Takardar Gabatarwa

Takardar Gabatarwa

Dabarun inganta 'hakkin Dan'Adam

Wannan takardar gabatarwa na sashi na 2 an yi shi ne da hatuna na 25-46 na PowerPoint na sashi.

GABATARWA

A zama na baya, mun ji labarai game da yadda mutane daban-daban ke daukar mata kai daban-daban don inganta 'yancin addini ko imani (YAKI) a cikin al'ummomin su. Haka nan kuma, mun sake tunawa da matsalolin da ke shafar YAKI a cikin al'ummarmu. (Nuna takardun flip chart na "Taswirar YAKI ta gairamu").

A yau, za mu koyi hanyoyin dabaru daban-daban da ake amfani da su don kare da kuma inganta 'yancin dan adam a matakin al'umma. Haka kuma, za mu yi tunanin yadda za mu iya amfani da wadannan dabarun domin tinkarar matsalolin da muka gano a cikin al'ummarmu.

Toh menene Dabara (Tactic)? Dabara na nufin tsarin ayyuka da aka tsara domin cimma wani buuri.

Akwai nau'ukan dabaru guda huɗu da ake amfani da su a fagen kare hakkin Dan'Adam. Don fahimtar su, za mu yi amfani da misalin wuta domin wakiltar cin zarafi da take hakkin Dan'Adam. Ba wutar da muke jin dadin dumin ta ba, amma wuta mummarnar wuta da ke fita daga hayyacin ta. Kamar take hakkin Dan'Adam, irin wannan wuta na cutar da mutane — tana halifar da tashin hankali, rauni da mutuwa, kuma tana laiyata dukiyar da muhalli.

To, ta yaya ake kashe wutar? Akwai hanyoyi guda huɗu da ake bi:

1. DABARUN GAGGAWA

Dabarun gaggawa suna da nasaba da hana wuta tun kafin ta fara ruwa ko ci, kashe wuta da kuma ceto mutane.

Me za ka yi idan ka ga yero yana wasa da ashara (matches)? Za ka hure wutar kuma ka karbe kibiyar wutar daga hannunsa! Wannan yana nufin hana wutar tun kafin ta fara ruwa ko ci.

Idan har wutar ta riga ta fara ruwa, kuma tana farawa, za ko iya qosarin kashe ta da burushi ko kuma da ruwa. Wannan yana nufin kare mutane da dukiyar daga hadarin wuta. Amma idan wutar ta fi karfin ka, za ka kira jami'an kashe gobara da kuma gargadi mutane su fita domin su tsira da rayukansu.

Dabarun gaggawa a fagen kare hakkin Dan'Adam suna aiki da irin wannan tunani! Ana amfani da su wajen daqile cin zarafi ko take hakkin Dan'Adam da ke gab da faruwa ko kuma wanda yake faruwa a halin yanzu ga wasu mutane a wasu wurare na musamman! Wannan na iya nufin: 'Soma baki kai tsaye don dakatar da cin zarafi da kuma ceto mutane ko Nema ko kirin tsamako daga hukumomi ko kungiyoyin agaji. Ko Gargadi da fadakar da mutane da ke cikin hatsari domin su dauki matakin kare kansu.

KWAS DIN MASU KAWO SAUVI NA ASALI SASHI NA 6

121

Takardar Gabatarwa

Dabarun inganta 'hakkin 'Dan'Adam

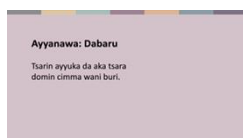
Wannan takardar gabatarwa na sashi na 2 an yi shi ne da hotuna na 25-46 na PowerPoint na sashi.

GABATARWA

A zama na baya, mun ji labarai game da yadda mutane daban-daban ke daukar mata kai daban-daban don inganta 'yancin addini ko imani (YAKI) a cikin al'ummominsu. Haka nan kuma, mun sake tunawa da matsalolin da ke shafar YAKI a cikin al'ummarmu. (Nuna takardun flip chart na "Taswirar YAKI ta garinmu").

A yau, za mu koyi hanyoyin dabaru daban-daban da ake amfani da su don kare da kuma inganta 'yancin dan adam a matakin al'umma. Haka kuma, za mu yi tunanin yadda za mu iya amfani da waɗannan dabarun domin tinkarar matsalolin da muka gano a cikin al'ummarmu.

Toh menene Dabara (Tactic)? Dabara na nufin tsarin ayyuka da aka tsara domin cimma wani buri.

Akwai nau'ukan dabaru guda huɗu da ake amfani da su a fagen kare hakkin 'Dan'Adam. Don fahimtar su, za mu yi amfani da misalin wuta domin wakiltar cin zarafi da take hakkin 'Dan'Adam. Ba wutar da muke jin daɗin dumin ta ba, amma wata mummunar wuta da ke fita daga hayyacinta. Kamar take hakkin 'Dan'Adam, irin wannan wuta na cutar da mutane — tana haifar da tashin hankali, rauni da mutuwa, kuma tana lalata dukiya da muhalli.

To, ta yaya ake kashe wutar? Akwai hanyoyi guda huɗu da ake bi:

1. DABARUN GAGGAWA

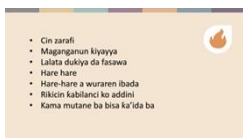

Dabarun gaggawa suna da nasaba da hana wuta tun kafin ta fara ruruwa ko ci, kashe wuta da kuma ceto mutane.

Me za ka yi idan ka ga yaro yana wasa da ashana (matches)? Za ka hure wutar kuma ka karbe kibiyar wutar daga hannunsa! Wannan yana nufin hana wutar tun kafin ta fara ruruwa ko ci.

Idan har wutar ta riga ta fara ruruwa, kuma tana karama, za ka iya qoqarin kashe ta da burushi ko kuma da ruwa. Wannan yana nufin kare mutane da dukiya daga haɗarin wuta. Amma idan wutar ta fi karfin ka, za ka kira jami'an kashe gobara da kuma gargadi mutane su fita domin su tsira da raykansu.

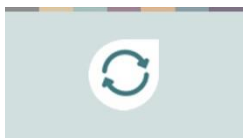
Dabarun gaggawa a fagen kare hakkin 'Dan'Adam suna aiki da irin wannan tunani! Ana amfani da su wajen daqile cin zarafi ko take hakkin 'Dan'Adam da ke gab da faruwa ko kuma wanda yake faruwa a halin yanzu ga wasu mutane a wasu wurare na musamman! Wannan na iya nufin: Tsoma baki kai tsaye don dakatar da cin zarafi da kuma ceto mutane ko Nema ko kiran taimako daga hukumomi ko kungiyoyin agaji. Ko Gargadi da fadakar da mutane da ke cikin hatsari domin su dauki matakin kare kansu.

Wadanne irin take hakkin YAKI ne za mu iya amfani da dabarun gaggawa a kansu? Ana amfani da dabarun gaggawa domin dakile wasu nau'ukan take hakkin addini ko imani (YAKI), kamar: Cin zarafi da muzgunawa (*harassment*), Maganganun kiyayya (*hate speech*), Hare-hare da duka (*assaults*), Lalata dukiya da fasawa (*vandalism of property*), Hare-hare a wuraren ibada (*attacks on places of worship*), Rikicin kabilanci ko addini (*communal violence*) da kuma Kama mutane ba bisa qa'ida ba (*arbitrary arrests*).

Duk da cewa dabarun gaggawa suna mayar da martani ga wadannan abubuwan da ke faruwa nan take, suna bu katar shiri tun da wuri. Dole ne mu san abin da za mu yi idan irin wadannan cin zarafi suka faru. Kamar yadda mutane ke koyon lambar wayar jami'an kashe gobara ko yadda ake amfani da burushin kashe wuta, haka ma za mu iya koyon hanyoyin hana, dakatar da, ko kuma neman taimako idan ana take hakkin 'Dan'Adam.

2. DABARUN SAUYI

Wuta na faruwa kuma tana yaduwa saboda wasu dalilai – misali, wayoyin lantarki da ba su da inganci. Dabarun sauyi suna mayar da hankali wajen gyara dalilan da ke haddasa wuta, misali, tabbatar da cewa an samar da dokokin gari da za su tabbatar da cewa wayoyin lantarki suna da inganci.

Haka ma, cin zarafin hakkin 'Dan'Adam yana faruwa saboda wasu dalilai – misali: Rashin dokokin da za su kare mutane daga cin zarafi, Rashin aiwatar da dokoki da suka dace domin kare mutane ko Rashin adalci da tsarin al'umma da ba su dace ba – wato kamar yadda muka ce, ana “sanye da wayoyi” marasa kyau a cikin al'umma.

Wasu nau'ukan cin zarafin hakkin 'Dan'Adam ba za a iya magance su ba sai an tilasta wa mutane su sauya dokoki ko hanyoyin da ake tafiyar da lamura. Ana iya yin hakan ta hanyoyi guda huɗu:

- yin yakin neman sauyi da zanga-zanga domin a fito da matsalar fili (*campaigning and protesting*),
- shawartar masu mulki ko masu iko da su dauki mataki kan matsalar— wannan shi ake kira ba da shawara ko yin kira (*lobbying and advocacy*),
- kirkirar hanyoyin da za su sa mutane su canza halayensu ta hanyar basu kwarin gwiwa ko lada,
- kin bin dokoki marasa adalci ko ka'idojin al'umma domin nuna cewa ba mu yarda da su ba.

Wadannan su ne dabarun sauyi. Ana amfani da su domin magance dogon lokaci, matsaloli masu zurfi da ke cikin tsarin al'umma – wato matsalolin da ke shafar mutane da yawa a wurare daban-daban.

3. GINA DABARU

Wata hanya da za mu iya dakatar da wuta ita ce ta hanyar gina fahimta da wayar da kan jama'a domin canza tunaninsu. Misali, ana iya fadakar da mutane game da hatsarin jefar da gutsuren sigari a kan busasshen kara. Haka nan kuma, ana iya kawo mutane cikin sahan aiki – misali, karfafa mutane su shiga cikin aikin kashe gobara na sa-kai. Bugu da qari, za a iya gina kwarewa – ta yadda mutane za su san yadda ake amfani da burushin kashe gobara.

A fannin kare hakkin 'Dan'Adam, dokokin suna nufin dogon aiki na gina al'adar mutunta yancin 'Dan'Adam. Wannan yana nufin kokarin samar da al'umma da

kowa yana fahimtar hakko kinsa da hakko kin wasu. Mutane suna ganin mutunta hakko kin 'Dan'Adam a matsayin abu na alfahari kuma abu ne da ya dace. Mutane suna daukan abin da za su yi idan hakko kinsu ko na wasu aka take. Suna iya taimakawa su kuma su tsayin tsayin daka wajen kare hakko kinsu da na wasu.

Gina al'umma mai mutunta 'hakkin 'Dan'Adam kamar wannan ya qunshi yin abubuwa guda huɗu:

- Gina da wayar da kai muna nufin samun hakkin 'Dan'Adam da kuma illar take hakkin da ake yi.
- Gina shari'a mai adalci karfafa mutane su shiga cikin aikin kare hakkin 'Dan'Adam.
- Gina da koya wa mutane yadda za su kare da inganta hakko kin 'Dan'Adam.
- Gina hanyoyin hadin gwiwa yadda kungiyoyi na gwamnati da na al'umma za su hada dabaru don kare hakkin 'Dan'Adam da fataucin 'Dan'Adam musamman yara.

Wadannan dabarun ne na dogon lokaci. Suna gina tushe da harsashi wanda zai ba mu damar amfani da sauran dabaru cikin karfi da inganci.

4. DABARUN WARKARWA

Daga karshe, Kamar yadda gobara ke lalata mutane, dukiya, da al'umma, haka ma take 'hakkin 'Dan'Adam yana jefa mutane cikin mummunan hali. Dabarun warkarwa suna mayar da hankali kan abin da za mu yi domin tallafa wa mutanen da suka fuskanci irin zafin.

A wani bangare, hakan yana nufin tabbatar da cewa mutanen da suka sha wahala sun sami: Kulawar lafiya wato magani da jinya, Tallafi na kayan bukata kayan abinci, muhalli, da kayan more rayuwa da kuma Tallafin tunani da jaddad daidaituwa wato kulawa ta fuskar tunani da zamantakewa. Amma warkarwa ba wai kawai game da taimakon rayuwa ba ne. Hakanan yana shafar mutunci da adalci:

- rubuta da adana abin da ya faru domin kada a rufe batun ko a manta da shi,
- bawa mutane damar su bayyana abin da ya faru da kuma tunawa da shi domin su sami nutsuwa,
- Tabbatar da cewa an yi adalci kuma an biya su diyya domin su samu kkokinsu.

KAMMALAWA

Duk wadannan bayanai da muka tattauna a cikin wannan gudunmuwar wajibi kare hakkin 'Dan'Adam. Wadannan dabi'un suna karfafa juna, suna kuma taimakawa wajen karewa da adalci nan gaba.

"Babu wani mutum shi kadai ko wata kungiya da za ta iya amfani da dukkan dabarun - muna da mtsayi daban-daban, kwarewa da kuma dama da suka shafi irin zabin dabarun da za mu yi amfani da su. Abu mai mahimmanci shi ne kowa zai iya yin wani abu da kuma abin da ke tsakaninmu, ta hanyar hanyoyin sadarwa na mutane da kungiyoyi masu jawo hankali ta hanya daya, za mu iya canza abubuwa."

Za mu iya bayar da gudunmuwa wajen daukar dabarun kare hakkin 'Dan'Adam da kuma gina al'umma da ke mutunta hakkin 'Dan'Adam a cikin gidajensu, al'ummarsu, da kuma gwamnatin su.

Godiya

Wannan gabatarwa ta samo asali daga dabarun kare hakkin 'Dan'Adam na New Tactics in Human Rights Project, wanda Center for Victims of Torture ke gudanarwa. www.newtactics.org